

12. On the Fight against Corruption: Law of Georgia, 17 October 1997, № 982. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/33550?publication=83> (дата звернення: 17.01.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-502-3-30>

Кубарєв М. Д.,

*аспірант кафедри державно-правових і гуманітарних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

СУБ'ЄКТИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ: СИСТЕМА ТА ПОВНОВАЖЕННЯ

Корупція залишається однією з найгостріших проблем сучасного українського суспільства, яка негативно впливає на всі сфери державного управління, економіки та суспільного життя. Її поширення підриває довіру громадян до інституцій влади, стримує розвиток демократії та економічне зростання, а також створює перешкоди для інтеграції України у світове співтовариство. У зв'язку з цим питання діяльності суб'єктів, залучених до запобігання корупції, їх системи та повноважень набуває особливого значення.

Як зазначає І. О. Калугіна, проблема корупції в Україні останніми роками набула особливої актуальності та гостроти. Корупційні практики різного характеру охоплюють не лише високопосадовців, які традиційно демонструють високий рівень корумпованості через специфіку політичної системи держави, але й представників нижчих рівнів державної служби. Корупція проникає в усі сфери суспільного життя, провокуючи збільшення рівня злочинності, не лише економічної, а й загальної. Набуваючи системного характеру, вона становить серйозну загрозу національній безпеці України та ставить під сумнів її здатність до нормального функціонування. У контексті останніх років в Україні відбулися значні трансформації політичної системи та її ключових інститутів. Одним із центральних елементів цих змін стала реалізація антикорупційної реформи, спрямованої на мінімізацію корупційних ризиків і забезпечення прозорості державного управління [1, с. 133–134].

Як зазначає А. К. Славицька, адміністративно-правове забезпечення впровадження антикорупційної політики передусім зводиться до діяльності суб'єктів, уповноважених на виконання державної програми

антикорупційної стратегії та реалізацію заходів із запобігання корупції в межах відповідної антикорупційної програми [2, с. 157].

У процесі аналізу суб'єктів, які забезпечують реалізацію антикорупційної політики, дослідниця відносить до цієї категорії такі групи:

1. Національне агентство з питань запобігання корупції, як центральний орган виконавчої влади, відповідальний за формування та реалізацію державної антикорупційної політики.

2. Уповноважені підрозділи або особи з питань запобігання та виявлення корупції, що функціонують у межах органів державної влади. До цієї групи належать, зокрема, підрозділи чи посадові особи в таких установах: Офіс Президента України, Апарат Верховної Ради України, Секретаріат Кабінету Міністрів України, Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, апарати Ради національної безпеки і оборони України, Рахункової палати, Верховного Суду, Вищого антикорупційного суду, Конституційного Суду України, Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також секретаріати Вищої ради правосуддя і Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Крім того, це стосується апаратів та територіальних органів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та державних органів із загальнонаціональною юрисдикцією (за винятком Національного антикорупційного бюро та Національного агентства).

3. Уповноважені юридичних осіб, які здійснюють заходи щодо запобігання корупції в межах діяльності відповідних організацій.

4. Суб'єкти, які сприяють реалізації антикорупційної політики через інформаційні, координаційні та правові зв'язки. До цієї категорії належать комерційні та некомерційні організації, підприємства, установи, громадські, міжвідомчі та місцеві комісії, асоціації, фонди, політичні партії, громадські організації, медіа, профспілки тощо.

Отже, перелік суб'єктів забезпечення антикорупційної політики охоплює як державні органи та інституції, так і недержавні структури, що взаємодіють у межах правових і координаційних механізмів для досягнення спільної мети – протидії корупції [2, с. 156].

На думку, Т. Є. Дунаєвої, одним із ключових аспектів протидії злочинності є забезпечення ефективної діяльності спеціалізованих органів, спрямованих на боротьбу з корупцією. Ці органи виконують важливу функцію захисту прав і свобод громадян, гарантованих Конституцією України, а також інтересів держави. Для підвищення результативності заходів із запобігання корупції необхідно здійснити реформування судової та правоохоронної систем, а також оптимізувати роботу спеціалізованих суб'єктів, враховуючи позитивний досвід зарубіжних країн [3, с. 65].

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII, центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику визнано Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). До повноважень цього органу віднесено «1) проведення аналізу: стану запобігання та протидії корупції в Україні, діяльності державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії корупції; статистичних даних, результатів досліджень та іншої інформації стосовно ситуації щодо корупції; 2) розроблення проєктів Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії; 3) підготовка та подання в установленому законом порядку до Кабінету Міністрів України проєкту національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики; 4) формування та реалізація антикорупційної політики, розроблення проєктів нормативно-правових актів з цих питань; 5) організація проведення досліджень з питань вивчення ситуації щодо корупції; 6¹) здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб» [4] та низка інших.

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) займає ключову позицію серед спеціально уповноважених органів, відповідальних за протидію корупції [5, с. 151]. Повноваження цього органу визначено Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII [6]. Відповідно до вказаного Закону, завданням НАБУ «є протидія корупційним та іншим кримінальним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці, а також вжиття інших передбачених законом заходів щодо протидії корупції» [6].

В єдиній системі прокуратури України, яка в порядку, передбаченому Законом України «Про прокуратуру», здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави, діє Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) [7]. З метою посилення самостійності САП законодавцем було встановлено, що вона «є юридичною особою публічного права, має відокремлене майно, що є державною власністю, рахунки в органах, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням» [8].

Не менш важливі функції щодо протидії корупції покладаються на Національну поліцію, Службу безпеки України та Державне бюро

розслідувань [9–12], а також низку інших органів, повноваження яких знаходяться у цій царині.

Окремо варто звернути увагу на Вищий антикорупційний суд, завданням якого, зокрема, є здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад та процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними кримінальних правопорушень та судового контролю за досудовим розслідуванням цих кримінальних правопорушень ... [13].

Варто звернути увагу на те, що значна кількість науковців і практиків наголошують на необхідності вдосконалення координації між відповідними органами. Так, Г. Ю. Лук'янова акцентує увагу на тому, що одним із суттєвих недоліків сучасного адміністративно-правового регулювання питань координації є відсутність належного та достатнього адміністративного законодавства, яке б забезпечувало ефективну взаємодію суб'єктів протидії корупції. Цей недолік проявляється у прогалинах щодо механізмів контролю, юридичної відповідальності та реалізації різноманітних форм координації всіма уповноваженими суб'єктами. На думку дослідниці, ключовим кроком до усунення зазначеного недоліку є розробка та прийняття сучасного нормативно-правового акта, який би охоплював усіх без винятку суб'єктів протидії корупції. Зміст такого документа має включати визначення основних понять координації, вимоги до суб'єктів її здійснення, критерії оцінювання та контролю, а також положення про юридичну відповідальність усіх залучених сторін [14, с. 27].

Отже, можемо констатувати, що в Україні створено розгалужену систему суб'єктів запобігання корупції. Їх діяльність спрямована на виявлення, попередження та розслідування корупційних правопорушень. Законодавча основа антикорупційної діяльності в Україні є достатньо розвиненою, зокрема завдяки ухваленню низки ключових актів. Однак, існує потреба у вдосконаленні деяких норм для усунення прогалин та підвищення ефективності їх застосування.

Натомість, аналіз наукових джерел свідчить про наявність проблем у координації між різними суб'єктами антикорупційної діяльності, що може призводити до дублювання функцій або, навпаки, до недостатньої взаємодії між ними. Це вимагає розробки чітких механізмів співпраці та обміну інформацією.

Однак, незважаючи на значний прогрес у створенні інституційної та нормативної бази, рівень корупції в Україні залишається високим. Це свідчить про необхідність посилення контролю за виконанням антикорупційних заходів, підвищення прозорості роботи органів влади та активізації громадського контролю.

Список використаних джерел:

1. Калугіна І. О. Суб'єкти формування, реалізації та забезпечення антикорупційної правової політики в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 4. С. 133–141.
2. Славицька А. К. Суб'єкти забезпечення реалізації антикорупційної політики. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 1. С. 156–159.
3. Дунаєва Т. Є. Щодо спеціалізованих суб'єктів протидії корупції в Україні. *Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду* : матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 жовтня 2019 року). Харків: ХНУВС, 2019, С. 65–67.
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.
5. Корнієць П. Ю. Компетенція суб'єктів запобігання і протидії корупції в Національному антикорупційному бюро України: функціональний зміст та перспективи вирішення проблем правового регулювання. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. С. 150–156.
6. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 47. Ст. 2051.
7. Про прокуратуру: Закон України від *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2–3. Ст. 12.
8. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо посилення самостійності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури: Закон України від 8 грудня 2023 року № 3509-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 135. Ст. 793.
9. Про національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*.
10. Про службу безпеки України: Закон України від 7 липня 1992 року № 2229-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 382.
11. Про державне бюро розслідувань: Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 6. Ст. 55.
12. Про вищий антикорупційний суд: Закон України від 7 червня 2018 року № 2447-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 24. Ст. 212.
13. Про вищий антикорупційний суд: Закон України від 7 червня 2018 року № 2447-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 24. Ст. 212.
14. Лук'янова Г. Ю. Адміністративно-правове забезпечення координації суб'єктів протидії корупції: сучасні недоліки та тенденції. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція*. 2020. № 48. Т. 2. С. 25–29.